

## Marrum door de eeuwen heen, deel 2

geschreven door dhr. H. Hoekstra

De Franse Revolutie zal ook hier niet ongemerkt zijn voorbijgegaan. Napoleon was iemand, waar je rekening mee moest houden en hij bemoeide zich ook met het totale leven van zijn onderdanen, allerlei wetten en regels werden ingevoerd. Soms nog niet zo gek bedacht, maar het gebeurde wel onder grote druk. Eén ervan was, dat iedereen in 1812 een achternaam moest hebben en dat op moest geven bij de betrokken grietenij. Sommigen bedachten de zotste namen, wat ze later betreurden, want men dacht dat het maar voor een tijdje was. Ze bleven er echter meezitten tot vandaag toe. Velen noemden zich naar de plaats, waar ze vandaan kwamen of naar wat voor beroep ze hadden.

Ongetwijfeld zullen er ook uit deze streken jongemannen zijn opgeroepen om in het leger van Napoleon mee te vechten, hetzij vrijwillig of verplicht, want zijn expansiedrift was onbegrensd. Maar Rusland was net een brug te ver, zijn overmoed werd hem fataal en werd zijn ondergang.

De onafhankelijkheid van de Nederlanden werd in 1813 een feit en ons land werd een koninkrijk. Wie de geschiedenis van onze dorpen interessant vindt, moet wel iets weten van de omstandigheden in een bepaalde periode. Zo nam na "Napoleon" de techniek een hoge vlucht. De stoommachine werd uitgevonden, wat onder meer werd toegepast bij de ontwikkeling van treinen, stoomboten, dorsmachines en in talloze fabrieken. Soms werd dit alles met gemengde gevoelens bekeken, want men vreesde concurrentie voor het bestaande vervoer.

Tot dan toe werd de meeste vracht per boot vervoerd. Veel wegen waren toen nog niet verhard en het leven was niet zo gehaast als tegenwoordig. Maar overal werd gewerkt aan het verbeteren van het wegensysteem, want op het platteland waren de wegen in de wintertijd vaak onbegaanbaar.

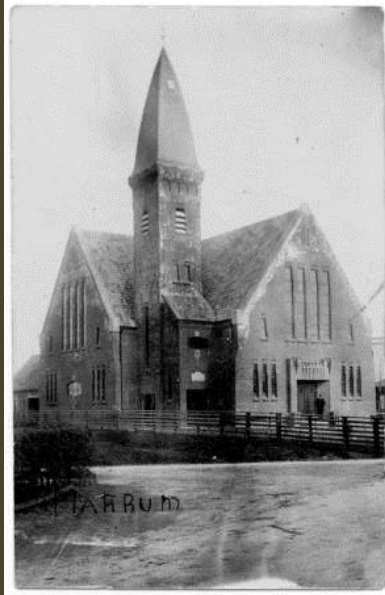
De Hervormde kerken van Marrum en Westernijkerk zijn door de jaren heen vaak veranderd, aangepast of verbouwd, waarbij geleidelijk het oorspronkelijke is verdwenen. Zo had "Marrum" in 1703 nog een (stompe) zadeldak-toren en een aantal fraaie steunberen. Sommige ramen zijn dichtgemetseld of verplaatst, evenals de in- en uitgangen. Daardoor is er veel van het karakteristieke verloren gegaan.



*Aan de muren van de kerk van Westernijtsjerk is te zien dat deze uit verschillende perioden stammen*

Een ander belangrijk aspect in de dertiger jaren van de 19e eeuw was de "Afscheiding" in de Nederlands Hervormde Staatskerk. Zowel landelijk als plaatselijk voelden een aantal personen zich daar niet meer in thuis. Tot dan toe had de vrijzinnigheid veelal de overhand in de kerk en

de landelijke overheid stelde haar eisen en had in veel dingen het laatste woord. De meer orthodox gezinden zagen dit toch anders. Met veel strubbelingen, rechtzaken en boetes gepaard gaande, trokken deze mensen zich uiteindelijk terug uit de bestaande kerk en vormden rond 1835 een groep, die vaak clandestien ergens bijelkaar kwamen, om hun diensten te houden. Maar om als kerk erkend te worden, moest men eerst de Koninklijke Goedkeuring aanvragen. Die goedkeuring kwam pas na zes jaar, in 1841 onder de naam "Christelijk afgescheiden Gemeente".

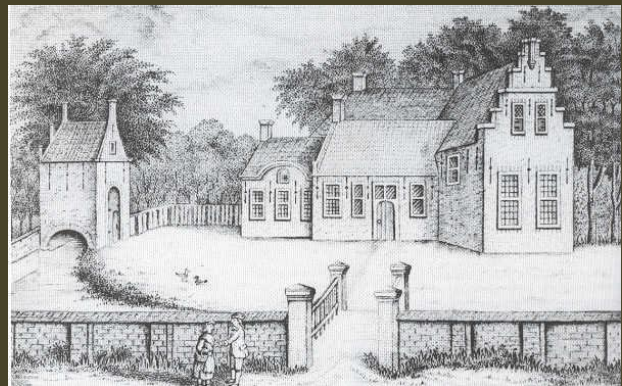


*Gereformeerde kerk ca. 1925  
(bron: Fries Fotoarchief)*

Het eerste eigen gebouw van samenkomst stond aan de Lage Herenweg naast het pand dat later bewoond werd door de fam. Koldijk. Het tweede onderkomen werd betrokken in 1869 aan de Lytsebuorren, wat inmiddels is afgebroken. Via de naam christelijk gereformeerde kerk werd de naam nog een keer gewijzigd tot *Gereformeerde Kerk*. Het laatste kerkgebouw kwam tot stand in 1924, op het terrein gelegen naast de woning van de notaris.

Door een fusie met de Hervormde gemeente in Marrum, enkele jaren geleden gaan de Hervormde en de Gereformeerde gemeenten nu weer samen verder onder de nieuwe naam P.K.N., de Protestantse Kerken in Nederland. De Gereformeerde Kerk kon nu ook worden afgebroken.

Laten we zeggen, in 1830 zagen Marrum en Nijkerk er nog heel anders uit dan tegenwoordig. Rond Jeppemastate liep eertijds een brede gracht, waar toen al weinig van over was. Maar die rond Pongastate is nog goed te herkennen.



*Pongastate ca. 1723. Thans is aan de Miedweg  
rond de boerderij van de familie Terpstra de  
gracht nog te herkennen waar de state stond*

De Marrumervaart liep via Kopkewier linksaf tot aan het dorp. Dat was logisch, want het vervoer van en naar elders vond voor een groot deel plaats per schip. Buiten de Ringweg was nog weinig bebouwing maar ook daarbinnen was veel tuingrond, met veel kleine zelfstandigen, inclusief een paar koeien, een mesthoop en alles wat daarbij hoorde. De Marrumervaart had ook nog een aftakking tot aan ongeveer de Túnwei.

Voor het Heephûs langs liep een gracht. Binnen de Ringweg stonden er veel huizen uit 1700 of nog ouder, waar nu nog weinige van over zijn. Ze zijn vaak te herkennen aan de driehoekgevels.



*Lage Herenweg ca. 1910. Rechts de gracht bij het Heephûs. Deze gracht werd in de winter vaak gebruikt om op te schaatsen. (bron: Fries Fotoarchief)*

Dat de 19e eeuw een saaiere periode is geweest, kun je niet zeggen. Overal kwam er vernieuwing tot stand op velerlei gebied. Uitvindingen werden gedaan, zoals stoommachines, treinen, dorsmachines, fotografie en wat al niet meer. Op agrarisch gebied kwam er ook vooruitgang, al was het vaak met moeite, veel zat er op de centen vast. Maar geleidelijk werden er grotere stallingen voor het vee gebouwd en grotere schuren om het hooi, graan, stro en peulvruchten in op te bergen. De teelt van aardappelen, vlas, suikerbieten en cichorei werd steeds meer van belang. Veel boerderijen van nu zijn nog bekend onder de naam van hun oorspronkelijke bewoners.



*Hotel De Haan, later De Groene Oase genoemd, ca. 1900. Het gebouw links van het hotel was een cichoreidrogerij (bron: Fries Fotoarchief)*

Wat de sport betreft, is dat in Friesland praktisch begonnen op het ijs, zowel met een paard bespannen slede als op de schaats. Wedstrijden werden er gehouden, bij genoeg deelname en de sterkte van het ijs. Reeds op 1 en 2 Februari 1805 werd er een wedstrijd tussen vrouwen gehouden op de schaats in Leeuwarden. Je kunt dus wel zeggen, dat de emancipatie van vrouwen in Friesland begonnen is op het ijs!

Bestuursorganen werden verbeterd of opgericht. Historisch besef kwam meer en meer te voorschijn. Bouwkunde, nijverheid en handel gingen hand in hand. Maar op het platteland kwam slechts langzaam enige mechanisatie tot stand. In de 19e eeuw werd het gras nog hoofdzakelijk met de zeis gemaaid, de aardappelen (op ekers) met de greep gerooid, het vlas op de bank gereseld en het hooi met de vork los op de wagen getast. Dit alles vergde veel mankracht. Dat er in de zomer op een flinke boerderij zomaar tien arbeiders en acht paarden hun werk vonden, was vrij normaal.



*In de buurt van Westernijtsjerk wordt het vlas getrokken, ca. 1935 (bron: Fries Fotoarchief)*

Wat ons achteraf opvalt was, dat de verhouding: baas-arbeider anders was dan nu. Zowel, wat het uiterlijk betrof, alsook de conversatie met elkaar. Er was een groot standsverschil, wat ten koste van alles overeind moest blijven. Dat leidde nog wel eens tot onenigheid. Van beide kanten stond de verdraagzaamheid soms op een laag pitje.